

WŚCIEKLIZNA

Powiatowy Lekarz Weterynarii w Częstochowie informuje, że zagrożenie wścieklizną jest wciąż aktualne.

Wścieklizna jest zakaźną wirusową chorobą o ostrym przebiegu, której zwalczanie prowadzone jest z urzędu. Choroba ta jest nieuleczalna dla ludzi oraz zwierząt. Wściekliznę wywołuje wirus neurotropowy należący do rodziny *Rhabdoviridae* i rodzaju *Lyssavirus*, który atakuje ośrodkowy układ nerwowy (mózgowie i rdzeń kręgowy) ssaków, w tym człowieka.

Dla ludzi jest to niebezpieczna choroba odzwierzęca.

Do zarażenia chorobą dochodzi głównie w wyniku pogryzienia przez zwierzę lub przedostania się śliny chorego zwierzęcia w miejsce skaleczenia/zadrapania skóry lub błon śluzowych. Z miejsca zakażenia wirus „wędruje” wzdłuż nerwów obwodowych do ośrodkowego układu nerwowego, w którym rozpoczyna namnażanie. Wirus na kilka dni (1-10) przed pojawieniem się objawów klinicznych, przedostaje się do ślinianek. Wirus wścieklizny obecny jest w płynie mózgowo-rdzeniowym chorych zwierząt oraz ich ślinie w końcowym stadium choroby, nieobecny zaś we krwi, moczu oraz kale.

Okres wylęgania choroby, czyli czas od momentu zakażenia do pojawienia się jej pierwszych objawów, może wynosić od 10 dni do nawet 2 lat. Długość tego okresu zależy od dawki zakażającej i miejsca wprowadzenia wirusa do organizmu, przeciętnie jest to 30-90 dni. Wirus wścieklizny jest odporny na działanie czynników fizycznych i chemicznych, a także na procesy rozkładu gnilnego. W gnijących i podlegających autolizie zwłokach zwierząt zachowuje on zakaźność przez kilka tygodni. W powierzchniowych warstwach ziemi wirus zachowuje zakaźność przez 2-3 miesiące. W płynnej ślinie wirus może zachowywać właściwości zakaźne jeszcze po upływie doby, zaś w ślinie wysuszonej – po 14 godzinach. Wirus wścieklizny jest wrażliwy na eter, chloroform i inne rozpuszczalniki tłuszczów oraz na kwaśny odczyn środowiska. W pH 3 ginie po 30 minutach, natomiast w pH powyżej 4,5-5 dopiero po 24 godzinach. Wirus jest szczególnie wrażliwy na działanie formaliny, fenolu, ługu sodowego, alkoholu etylowego i roztworów mydła (co jest istotne przy dezynfekcji ran). Roztwory 2-5% powszechnie stosowanych środków odkażających niszczą wirus w ciągu kilku minut. W temperaturze 60°C wirus wścieklizny ginie po 5 minutach, a w temperaturze 100°C – po 2 minutach. W wyniku działania promieni słonecznych wirus traci zjadliwość po 2 godzinach. Substancją, która na wirus wścieklizny wpływa konserwująco jest glicerol. Rdzeń przedłużony chorego zwierzęcia przetrzymywany w glicerolu w warunkach chłodniczych zachowuje zakaźność do 900 dni.

W środowisku naturalnym wścieklizna występuje w dwóch formach: **naturalnej (czyli tzw. „leśnej”)**, występującej u zwierząt wolno żyjących na całym świecie i **tzw. „ulicznej”**, występującej u bezpańskich psów oraz kotów.

Do obecności i rozprzestrzeniania wścieklizny w środowisku naturalnym przyczyniają się zwierzęta różnych gatunków, które mogą stanowić zarówno wektor, jak i rezerwuuar wirusa.

Wśród gatunków wrażliwych są również takie, u których przeważa postać „cicha” wścieklizny, przebiegająca z pominięciem stadium napadów agresji. Spośród zwierząt wolno żyjących są to głównie sarny i jelenie, a wśród zwierząt domowych – bydło i rzadko owce.

W Europie największa ilość przypadków wścieklizny stwierdzana jest u lisów wolno żyjących, borsuków, nietoperzy, jenotów, wśród zwierząt domowych – u psów i kotów, a spośród zwierząt gospodarskich – u bydła oraz owiec.

Objawy choroby u zwierząt domowych

Pełne objawy kliniczne wścieklizny u psów występują przez 1-7 dni, rzadko dłużej i prowadzą zawsze do zejścia śmiertelnego. Z uwagi na przebieg i występujące objawy kliniczne, wyróżnić można ogólnie dwie postaci choroby – **postać gwałtowną** (tzw. „szałową”) oraz **porażenną** (tzw. „cichą”). W postaci gwałtownej wyróżnia się **trzy stadia: zwiastunowe, pobudzenia oraz porażenia**. W stadium **zwiastunowym** obserwuje się zmiany w zachowaniu zwierzęcia, w szczególności takie jak: brak zainteresowania jedzeniem i piciem, świąd skóry, rozszerzenie źrenic, wypadanie trzeciej powieki, zez.

W stadium **pobudzenia** u zwierzęcia dochodzi do wzrostu agresywności, zwierzę jest bardzo niespokojne, rozdrażnione, nadpobudliwe, atakuje ludzi, inne zwierzęta oraz przedmioty, może pobierać niejadalne przedmioty (dysfagia), wydawać nienaturalne dźwięki (dysfonia) lub ciągle wyć. Pojawia się ślinotok i kłopoty z przełykaniem, otępienie, zaburzenia świadomości i orientacji. Choroba kończy się **stadium porażennym**, które charakteryzuje się: zaburzeniami w koordynacji i niezbornością ruchu, napadami drgawek, przewracaniem się, porażeniami, w tym zuchwy z wypadaniem języka, porażeniem mięśni oddechowych i śmiercią zwierzęcia. Nie wszystkie objawy i stadia choroby muszą pojawić się u zakażonego zwierzęcia.

Objawy wścieklizny u bydła

U bydła wścieklizna **przebiega najczęściej w postaci porażennej**, czyli tzw. „cichej”. Objawy kliniczne pierwszego stadium choroby są nietypowe i obejmują ograniczenie pobierania paszy, występowanie wzdęć, objawów niestrawności, atonii żwacza, biegunek lub zaparcie. W późniejszym okresie obserwuje się: występowanie różnego stopnia drgawek poszczególnych partii mięśni, silne parcie na prostnicę, zmieniony, tępy wyraz oczu, ślinotok, ciągłe ryczenie, nienaturalne położenie głowy (głowa jest skrzywiona i odchylna w kierunku tułowia) lub ogona, zaleganie, chwiejność i porażenie kończyn tylnych.

W przypadku **postaci szalowej** bydło wykazuje silny niepokój, nadmierną pobudliwość na dźwięki oraz ruch, zwierzęta wpadają wówczas na ściany lub ogrodzenie, mogą intensywnie grzebać kończynami w ziemi/ściółce, co może prowadzić do złamania kończyny. Choroba prowadzi do śmierci zwierzęcia. U owiec ale także i u bydła charakterystycznym objawem jest opieranie głowy o ścianę.

Stwierdzenie wymienionych objawów i podejrzenie wystąpienia choroby należy niezwłocznie zgłosić lekarzowi weterynarii lub organom administracji.

Wścieklizny u żadnego gatunku zwierząt nie leczy się.

WŚCIEKLIZNA

GROŹNA CHOROBA ZWIERZĄT I LUDZI

Zapobieganie

Zapobieganie wściekliznie oparte jest na szczepieniu obowiązkowym psów i dobrowolnym kotów, lecz zalecanym przez Inspekcję Weterynaryjną oraz na szczepieniu poprzez wykładanie z samolotów szczepionki dwa razy do roku aby zaszczepić lisy i inne mięsożerne wolno żyjące.

Zgodnie z art. 56 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt:

"1. Psy powyżej 3. miesiąca życia na obszarze całego kraju oraz lisy wolno żyjące na obszarach określonych przez ministra właściwego do spraw rolnictwa podlegają obowiązkowemu ochronnemu szczepieniu przeciwko wściekliznie.

2. Posiadacze psów są obowiązani zaszczepić psy przeciwko wściekliznie w terminie 30 dni od dnia ukończenia przez psa 3. miesiąca życia, a następnie nie rzadziej niż co 12 miesięcy od dnia ostatniego szczepienia.

3. Szczepień psów przeciwko wściekliznie dokonują lekarze weterynarii świadczący usługi weterynaryjne w ramach działalności zakładu leczniczego dla zwierząt.

4. Psy poddane szczepieniu podlegają wpisowi do rejestru prowadzonego przez lekarzy weterynarii, o których mowa w ust. 3. Po przeprowadzeniu szczepienia posiadaczowi psa wydaje się zaświadczenie lub dokonuje się wpisu w paszporcie, o którym mowa w art. 24e ust. 2.",

dlatego bardzo istotnym elementem w ograniczaniu szerzenia się wścieklizny są coroczne szczepienia psów (obowiązkowe) i kotów (nieobowiązkowe, ale zalecane) towarzyszących człowiekowi, szczególnie tych utrzymywanych w gospodarstwach. W gospodarstwach położonych w pobliżu lasów ważne jest zabezpieczenie obory/owczarni przed dostępem dzikich zwierząt, szczególnie w nocy, a także okresowa deratyzacja, ponieważ gryzonie również mogą być nosicielami wirusa. W przypadku spotkania z dzikimi lub domowymi zwierzętami wykazującymi zachowania nietypowe dla swojego gatunku (wyraźna agresja u psów oraz nienaturalna spolegliwość, uległość, przyjazne nastawienie i brak lęku przed człowiekiem u dzikich zwierząt), należy zachować szczególną ostrożność. Zwierząt zachowujących się w taki sposób nie należy chwycić, karmić, pochylać się nad nimi ani głaskać. Podobnie należy zachować się w sytuacji kontaktu z nietoperzem aktywnym w środku dnia, który przebywa w budynku mieszkalnym i ma trudności z lataniem. O wystąpieniu zdarzeń należy poinformować najbliższego lekarza weterynarii, inspekcję weterynaryjną, sanepid lub wójta/burmistrza. Zgłaszać należy również przypadki pogryzień zwierząt domowych przez dzikie.

Ponieważ głównym wektorem wirusa wścieklizny w środowisku naturalnym są dziko żyjące lisy, Inspekcja Weterynarii wykonuje okresowe szczepienia ochronne tych zwierząt, dwukrotnie w ciągu roku. **Należy jednak pamiętać, że wścieklizna w Polsce nie została uznana za chorobę wygasłą, a obowiązek szczepienia psów nałożony jest ustawowo. Wynikają z tego konkretne obowiązki właściciela psa jak i konsekwencje opisane w art. 85 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt:**

"ust. 1a. Kto uchyla się od obowiązku ochronnego szczepienia psów przeciwko wściekliznie, a w przypadku wprowadzenia obowiązku ochronnego szczepienia kotów przeciwko wściekliznie – od tego obowiązku – podlega karze grzywny.

2. W sprawach o czyny, o których mowa w ust. 1 i 1a, stosuje się przepisy Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia."

Mając powyższe na względzie Powiatowy Lekarz Weterynarii w Częstochowie przypomina, że z obowiązku szczepienia wszystkich posiadanych psów nikt nie został zwolniony, a właściciel psów naraża się na wysokie mandaty karne za nie zaszczepienie psów.

Należy pamiętać, że każde zwierzę, które pokąsało człowieka a w szczególności pies, podlega obowiązkowej obserwacji w kierunku wścieklizny, którą prowadzi wyznaczony przez Powiatowego Lekarza Weterynarii w Częstochowie prywatnie praktykujący lekarz weterynarii.

Kilka informacji jak postępować w przypadku pogryzienia człowieka przez chore lub podejrzanego o wściekliznę zwierzę. Należy: pozwolić, aby krew przez jakiś czas swobodnie wypływała z rany, przemyć ranę wodą z mydłem, zdezynfekować ranę, nałożyć opatrunek, zgłosić się do lekarza rodzinnego lub Szpitalny Oddział Ratunkowy - SOR.

LEKARZ MEDYCyny OCENIA STOPIEŃ NARAŻENIA PACJENTA NA ZAKAŻENIE WŚCIEKLIZNĄ I KWALIFIKUJE DO EWENTUALNYCH SZCZEPIEŃ.

W przypadku pokąsania człowieka lub innego rodzaju kontaktu np. ze śliną zwierzęcia, szczególnie bezpańskiego lub dzikiego, bezwzględnie konieczne jest ustalenie, czy zwierzę było chore. W każdym przypadku Powiatowy Lekarz Weterynarii decyduje o ewentualnej konieczności przeprowadzenia obserwacji zwierzęcia, np. gdy nie można udokumentować faktu jego zaszczepienia. Obserwacja prowadzona jest przez Inspektorów Weterynaryjnych lub wyznaczonych Urzędowych Lekarzy Weterynarii we wskazanej lecznicy dla zwierząt. Właściciel zwierzęcia nie ponosi kosztów za przeprowadzenie obserwacji weterynaryjnej i wydanie wyniku obserwacji. Obserwacja taka (np. w przypadku psa) trwa przeciętnie 15 dni od momentu ekspozycji, czyli potencjalnego kontaktu człowieka z wirusem zawartym w ślinie zwierzęcia. Powiatowy Lekarz Weterynarii wskazuje, który lekarz jest upoważniony do jej przeprowadzenia w pierwszym, piątym, dziesiątym i piętnastym dniu od pokąsania. Jeśli po zakończeniu obserwacji zwierzę nie wykazuje żadnych niepokojących objawów, nie wykazuje odchylenia od normy klinicznej, to wynik takiej obserwacji jest ujemny, zarówno dla pokąsanego, jak i dla zwierzęcia. Oznacza to, że w momencie pokąsania, w ślinie zwierzęcia wirus wścieklizny był nieobecny. Jeśli w trakcie prowadzonej obserwacji zwierzę padnie, kierowane jest na badania, które wykażą, czy wścieklizna była przyczyną śmierci zwierzęcia.

Powiatowy Lekarz Weterynarii w Częstochowie